

“L’ESTAT DEL PAÍS”
INFORME ANUAL 2008
TORNA LA POLÍTICA: FEM EUROPA

Aquest informe sobre l'estat del país pretén ser una crida a la mobilització i a l'optimisme; és un informe que analitza algunes de les qüestions que considerem cabdals del debat actual a la nostra societat. És, efectivament, una crida a la mobilització i l'optimisme, però també a l'ambició i l'esperit de superació, i ho fa d'acord amb l'esperit de les finalitats fundacionals de la Societat Econòmica Barcelonense d'Amics del País, vinculades a la prosperitat del país i la seva gent.

Vivim en un context de confusió: amb un creixement promig del 3,2 per cent per any, la nostra renda per càpita s'ha multiplicat per quatre vegades i mitja des de l'any 1960; som, en realitat, més rics del que hauríem pogut somiar fa una generació. Hem assistit a un període de prosperitat sense precedent en la història moderna del nostre país.

Conflicte i contradicció.

Però, fent la vista enrere –les circumstàncies actuals ens hi porten- haurem d'admetre que aquesta prosperitat material no sembla haver-nos satisfet: n'hi ha prou amb obrir un diari, escoltar una emissió de ràdio, mirar un programa de televisió o sentir parlar els nostres escolars per a comprovar que vivim entre el conflicte i la contradicció. D'una banda, els conflictes permanents entre aspiracions que superen els nostres recursos no són incompatibles entre ells; probablement, el camp de batalla més freqüent és l'econòmic, però no pensem que és l'únic, ni el més important. De l'altra, la contradicció d'uns mitjans de comunicació que mostren una imatge de nosaltres mateixos de vegades grotesca, de vegades postissa, que no ens ajuda a conèixer-nos tal com som, i menys encara a millorar-nos. Sembla com si aquest procés tan ràpid d'enriquiment –acompanyat, no ho oblidem, de la recuperació de llibertats polítiques de les que havíem estat privats durant anys- ens hagués fet perdre els papers.

Aquesta desmesura, que té com a manifestació més externa la bombolla immobiliària, no podia durar eternament: ara ha sobrevingut la crisi per a posar-hi fi. No esperem sortir-ne aviat, com si es tractés d'un malson de matinada: tot indica que no serà així. Alguns

aprofitaran aquest canvi de cicle per a cercar noves oportunitats de negoci, i faran bé. La crisi, però, ofereix una oportunitat única per a la reflexió, una activitat de la qual prosperitat és sovint una gran enemiga. Si aquest informe té, com hem dit, una vocació de crida, que aquesta sigui una crida a la reflexió; i la primera condició perquè aquesta reflexió porti fruit és que sigui feta en primera persona, sense un “ells” que pugui servir de cap de turc. Amb aquest esperit analitzem alguns dels elements essencials per a l'esdevenir de la nostra societat.

L'aposta per la qualitat educativa. On som?

La primera és la coneguda “aposta per la qualitat educativa”, una proposta tan repetida com poc escoltada, tan generalment admesa com mancada d'efectes pràctics. Potser és perquè adopta la forma d'una crida indiscriminada a tothom, quan, en canvi, en el procés de construcció de la persona i de formació del jove, les responsabilitats no són les mateixes entre els diferents agents educatius que hi intervenen. És remarcable que la responsabilitat de posar els fonaments sobre els quals es construeix bona part de la personalitat de l'infant i el jove ha estat confiada a la família, de tal manera que és inútil reclamar una més gran qualitat educativa si no volem adonar-nos que l'acompliment de les funcions tradicionals de la família demana avui un grau d'abnegació que frega l'heroisme.

Hem traslladat a l'escola la responsabilitat exclusiva de la formació en aquelles matèries no exclusivament utilitàries: el gust per l'art i per les lletres, el cultiu del pensament, la formació del propi criteri. L'escola no pot dur a terme aquesta formació si no compta amb la col·laboració entusiasta de la família, i tot indica que massa sovint no la té. Hem reduït al mínim el tracte entre pares i fills, i hem deixat aquests indefensos davant de les sol·licitacions cada vegada més intenses d'estímuls de tota mena, que escapen cada cop més de l'abast de la consciència per centrar-se en el de les pulsions.

Davant d'aquesta mancança de tracte familiar esdevinguda tan difícil de combatre, les propostes per una millor educació cauen en el buit. Això no vol dir que la institució familiar hagi de ser eterna, o que hagi de mantenir el format de la família del segle passat; en canvi, donat que en la nostra cultura, i durant segles, la família ha dut a terme la tasca essencial d'ensenyar les pautes bàsiques tant del saber com de la conducta en un context amorós, no

sembla prudent assistir a la desaparició d'aquesta institució sense pensar almenys que hauria de ser substituïda per un altra; i que és inútil exigir responsabilitats als encarregats dels estadis posteriors de la formació si prèviament no hem complert els objectius educatius bàsics.

Un model de consum més responsable.

Cal reflexionar sobre els canvis socials i culturals que ens han portat a un model i uns nivells de consum exagerats. Hem augmentat extraordinàriament el nostre nivell de vida, hem viscut clarament per sobre de les nostres possibilitats – en base a l'endeutament individual i col·lectiu – i malgrat això ha augmentat el grau d'insatisfacció. Aquest és un signe de canvi cultural i de trencament de valors que ens han identificat.

Cal ser conscient que el model de consum no és sostenible de cara al futur. La recent cimera de Washington n' ha estat l'exemplificació: un grup de països no poden seguir manant el món ells sols, ni 800 milions de persones – entre elles, nosaltres – no poden créixer, ser més rics, i consumir supèrfluament a costa dels altres 5.000 milions. No es tracta només d'una qüestió ètica al voltant del nivell de desenvolupament dels diferents països; és també una qüestió de disponibilitat de recursos: la capacitat de càrrega del planeta no ho podrà resistir.

És irresponsable gastar-nos el que encara no tenim, a base d'endeutar-nos cada dia més i més, fins que el model explota, com acaba de passar (Espanya i els EE.UU són dos dels països més endeutats del món). També és irresponsable esgotar les reserves naturals i la capacitat de reabsorció del planeta sense pensar en els nostres fills. Ells hauran de tornar els deutes i fer front a l'escassetat.

Una societat civil forta.

Una segona proposta, sovint feta, és la de *desitjar una societat civil forta*. És un desig propi d'una democràcia madura, en la que hom pot observar que les institucions polítiques són sovint inadequades per a representar el ciutadà. És cert que en el nostre país, com en tots els de l'Europa meridional, si fem excepció dels moviments associatius creats en torn a l'Església, la societat civil no ha estat mai gaire forta.

En canvi, ara necessitem una societat civil com una xarxa comunitària capaç d'intervenir en els afers polítics. Aquesta possibilitat, és temptadora per moltes raons, i presenta alhora alguns perills: la definició del què és una comunitat i de qui hi pertany és sovint ambigua, i la manca de requisits formals de representació ha desembocat en més d'un cas en una dictadura de la correcció política. Al nostre país, la societat civil concebuda com a xarxa d'organitzacions informals va tenir un moment d'esplendor als darrers anys del franquisme i durant la transició; cedida la seva representació als partits polítics que les havien inspirat, van quedar privades de raó de ser, i van periclitjar. ¿Hi ha alguna raó, a més de la nostàlgia per la joventut perduda, per desitjar la seva resurrecció?

Per a orientar una resposta podem fer servir una analogia molt antiga: alguns han comparat una societat ben ordenada a una flota de vaixells que ha de menester complir tres requisits per tal d'estar en bones condicions: que cada vaixell estigui en ordre de marxa, que els vaixells no topin els uns amb els altres, i que la flota sàpiga on va. A la nostra societat podem considerar que la primera condició pertany a l'esfera privada, sobre la que l'Estat no té jurisdicció, sempre que cadascú respecti la segona condició, la de no limitar l'esfera de llibertat dels altres; l'Estat, mitjançant la legislació, i la moral convencional, mitjançant el reconeixement i la sanció social, s'encarreguen de que aquesta segona condició es compleixi. Pel que fa a la tercera condició, molts dubten que sigui necessària, i fins i tot que sigui legítim mirar d'imposar-la: on està escrit que una societat hagi de moure's en una direcció, la que sigui? Per a aquests, la política no ha de ser res més que l'art de combinar els interessos individuals. No és aquesta, però, la única opció: no és la dels qui demanem la *unitat al voltant d'un gran projecte de país*; per a aquests, les societats humanes tenen projectes comuns, que poden transcendir els interessos individuals. És el que tenim al cap els qui reivindicuem la *grandesa de la política*.

El retorn de la política: un gran projecte de país.

A un espectador de la política actual, tant europea com espanyola, no li passaria pel cap la idea de qualificar-la de *gran*; al contrari, sorprèn cada dia més per la seva estretor de mires, que de vegades sembla ofegar els seus mateixos actors. No insistirem en les moltes mancances que la ciutadania atribueix a l'anomenada classe política i a la seva gestió: són

prou conegudes. Hem d'insistir però en que no són inevitables: en la nostra història recent hem viscut episodis en que la política ha estat el que hauria de tornar a ser: l'art de formar homes per a fer-ne ciutadans.

La democratització ha estat un gran projecte de país i la recuperació de l'autonomia també. Són dos elements essencials que ens han de permetre aprofundir en la nostra identitat i en la nostra pluralitat, i ser capaços de traslladar aquest projecte a Europa.

La crisi sense precedents que estem vivint no ens ha d'allunyar de la recerca d'aquest projecte de país que podem compartir i que ens donarà força. I davant la crisi hem de consolidar aquells valors que semblaven definir la nostra personalitat i que no podem perdre: treball, esforç, creativitat, responsabilitat i amor per la feina ben feta.

Fem Europa.

La única solució a aquesta situació és transcendir els termes en que està plantejat, i per això convé mirar-s'ho des de fora. Si ho fem així, potser ens adonarem que, en les circumstàncies actuals, la nostra principal responsabilitat política, la cura d'aquella ciutat que ens permet ser lliures i que ens hem promès defensar, ja no és exclusivament Catalunya, ni Espanya: és Europa. Els vells Estats-Nació de l'Europa continental encara viuen amb la il·lusió de ser escoltats; el Regne Unit nodreix la il·lusió de ser un aliat privilegiat d'Estats Units: l'una i l'altra no són més que il·lusions. Els grans actors de la política mundial, els que estan disposats a defensar la seva ciutat –i de vegades a atacar la dels altres- no tenen paciència per a interlocutors tan petits; en canvi, necessiten la veu d'Europa, com una veu diferent, no necessàriament discordant; però ha de ser la veu d'algun, i avui és només l'eco d'un espectre entre bastidors.

Els qui creuen en els grans projectes polítics han de recordar que la política consisteix, en primer lloc, en fer-se càrrec de les pròpies responsabilitats; en aquest moment, els europeus estem evadint les nostres: és a Europa on trobarem la nostra identitat, una identitat plural i diversa en un món global que demana cada cop més poders i solucions globals.

La política és necessària i ara caldrà recuperar-la des de la seva grandesa de servei públic. No convé al país menystenir l'acció política i creure que en podem prescindir. Les solucions a la crisi d'avui vindran de l'acció política, del debat entre idees i models polítics. Ignorar-ho ens farà més vulnerables i més fràgils. Retornar a la política el seu valor i fer d'Europa una realitat més propera, més vinculada a la seva diversitat per fonamentar així la seva unitat al món, són objectius que poden i haurien de definir l'ambició del moment present.

Barcelona, 20 de desembre de 2008